

Brian Benjamin Hansen og
Jan Holm Ingemann (red.)

At se verden i et sandkorn

om eksemplarisk metode

verden
sandkorn

Samfunds
litteratur

**Brian Benjamin Hansen og
Jan Holm Ingemann (red.)**

At se verden i et sandkorn

– om eksemplarisk metode

**Samfunds
litteratur**

Brian Benjamin Hansen og Jan Holm Ingemann (red.)

At se verden i et sandkorn

– om eksemplarisk metode

1. udgave 2016

Bogen er udgivet med publiceringsstøtte fra:

VIA UC Efter- og Videreuddannelse

Institut for Statskundskab, AAU

Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, AAU

Institut for Planlægning, AAU

Institut for Læring og Filosofi, AAU

© Samfundslitteratur 2016

Forlagsredaktør: Annette Kjølby

Manuskriptredaktør: Anna Bonde Møllerhøj

Omslag: Imperiet (Annette Borsbøl)

Sats og figurer: Steen Christensen, SL grafik (slgrafik.dk)

E-bog: Ane Svendsen, SL grafik (slgrafik.dk)

Bogen er sat med Minion og Franklin Gothic

Tryk: Specialtrykkeriet Viborg A/S

Trykt bog ISBN: 978-87-593-2758-6

E-bog ISBN: 978-87-593-2759-3

**FAGFÆLLE-
BEDØMT**

Samfundslitteratur

info@samfundslitteratur.dk

samfundslitteratur.dk

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner eller i virksomheder, der har indgået aftale med Copydan Tekst & Node, og kun inden for de rammer, der er nævnt i aftalen. Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

INDHOLD

Forord	7
1. Introduktion til at se verden i et sandkorn	11
<i>Brian Benjamin Hansen og Jan Holm Ingemann</i>	
Hvad er galt med tidens dominerende metodeform?	12
Eksempler og eksemplarisk metode	14
Eksemplets indsigt	17
Filosofi og samfundsvidenskab	19
Bogens fokus	21
Referencer	22
DEL 1 · EKSEMPEL SOM KILDE TIL VIDEN	
- filosofisk og historisk perspektiv	
2. At sætte et eksempel	27
<i>Henrik Jøker Bjerre</i>	
Et eksempel på noget nyt	29
Det skønne og geniet	32
Geniet og analytikerens	36
Modeksempler	39
Wie man dem toten Hasen die Bilder erklärt	44
Referencer	47
3. Tænk ikke, men se efter! – Wittgensteins brug af eksemplet	49
<i>Niels Henrik Krause-Jensen</i>	
“Et ords betydning er dets brug i sproget”	50
“Der vises nu ved eksempler en metode”	52
“Tilbage til den ru jord”	55
“Al forklaring må bort, og kun beskrivelse må træde i dets sted”	59
“Et billede holder os fangen”	62
“At lægge mærke til et aspekt”	66
At udforske og tænke gennem eksempler	69
Referencer	72
4. Eksempler og merbetydning	73
<i>Brian Benjamin Hansen</i>	
Talekur og kulturanalyse	76
Drømmeeksempler	78
Eksemplets merbetydning	91
Referencer	94

5. Det metodologiske begreb om det eksemplariske	95
<i>Kurt Dauer Keller</i>	
Distinktionen mellem metode og metodologi	96
Den praktiske anvendelse af eksempler	98
Metodologisk sikring af det eksemplariske	100
Anvendelse af eksempler i kvalitative forskningsmetoder	104
Hverdagslivets konkrete eksempler – hinsides opdagelse og konstruktion	108
Fænomenologiens metodologiske begreb om det eksemplariske	112
Referencer	116

DEL 2 · EKSEMPLER OG DET EKSEMPLARISKE - i samfundsmæssigt perspektiv

6. Eksempel og fantasi	121
<i>Jan Holm Ingemann</i>	
Den eksemplariske metodes afsæt	122
Identifikation af eksemplet og det umiddelbare problem	125
Eksemplet som invitation til sociologisk fantasi	132
Opsamling	139
Referencer	141
7. Eksemplet i problemorienteret erkendelse	145
<i>Jens Christensen</i>	
Et væv af eksempel og problemorientering	146
Problemorienteret erkendelse: En tankefigur med tre trin	148
Udgangspunkt i hverdagserfaringen: Hvad kendetegner det gode eksempel?	152
Brud på hverdagserfaringens kontekst: Hvilken udforskning af eksemplet?	158
Etablering af nyt perspektiv: Hvilken betydning har udforskningen af eksemplet for praksis?	165
Afsluttende refleksion	166
Referencer	168
8. Konstruktivisme og realisme i eksemplarisk metode	171
<i>Pia Ringø</i>	
Et eksempel: "De voksne skal fjerne mobningen"	172
Videnskabsteoretisk refleksion	175
Dybder og overflader i forskning, viden og praksis	181
Metodologiske udfordringer og muligheder	184
Referencer	185
Om forfatterne	189
Indeks	191

FORORD

Dette er ikke en metodebog i betydningen en rigid anvisning på trin og elementer i en forskningsproces. Bogen er derimod udviklet med afsæt i en mission om at inspirere til alternativer til nutidens dominerende forestillinger om, at viden alene er ensbetydende med evidensbaserede udsagn. Forskning er kendetegnet ved brug af metoder, hvorved den kan følges skridt for skridt, og hvor der kan og bør argumenteres for valg undervejs. Men den gode forskningsproces er aldrig så skematisk, lineær og forudsigelig, som nutidens dominerende videnspolitiske diskurs kunne give indtryk af. Når vores bog er skrevet op imod denne tendens, er det for så vidt alligevel en metodebog, men da i en anden betydning: Det er en introduktion af begreber og metodologiske tankebaner, der peger mod muligheder for forskning, hvor samspillet mellem praksis, virkelighed og erkendelse foregår mere åbent og kreativt med henblik på udvikling af reel ny viden.

Nøglen til denne bogs mission ligger i eksempler og eksemplariske hændelser, fænomener, situationer osv. som baggrund for en nysgerighed og spørgende forskningsproces. Tænk på, hvor ofte man møder genstandsfelter, som umiddelbart kalder på én, som synes at kunne fungere som et eksempel på tendenser, som endnu mangler at blive udforsket nærmere. Nogle gange har man endog fornemmelsen af at have ramt et særligt godt, det vil sige et eksemplarisk, eksempel. Det i er disse møder mellem det konkrete fænomen på den ene side og forskerens faglighed, erfaring og perspektiv på den anden, at det interessante eksempel findes. Gode eksempler viser os måder, hvorpå forskellige menneskelige praksisser kan forklares, forstås og udvikles.

En afgørende historisk inspirationskilde for vores projekt er således *den eksemplariske læring*, som blev udviklet bl.a. af den tyske sociolog Oskar Negt i 1960'erne, og hvor ideen var, at arbejdere kunne bruge deres eget liv som eksempel på de samfundsmæssige processer, der foregik rundt omkring dem. I et forskningsmæssigt perspektiv blev det her vist,

at eksempler kan være afsæt for ny teori ved at koble praktiske eksempler med systematisk erkendelsesinteresse. Der findes dog mange andre forskere og tænkere, som er interessante at konsultere, når det drejer sig om en vedkommende og kreativ brug af eksempler til forståelse af menneskelige praksisser, og vores ærinde i bogen er at introducere bredt til en eksemplarisk forskningspraksis. Som vi skal vise i bogen, er der interessante indspil at hente hos både klassiske og moderne filosoffer, i psykoanalysen og fænomenologien, i den samfundsforskning, der betoner “sociologisk fantasi”, samt i den nyere videnskabsteoretiske bevægelse, der går under navnet kritisk realisme. Vi hævder ikke med disse nedslag udtømmende at have beskrevet mulighederne for en eksemplarisk forskning, men vi har i hvert fald åbnet feltet op.

Bogens formål er grundlæggende at kvalificere forskning, der arbejder med eksempler, og således bidrage til at genetablere en eksemplarisk videnskabelig praksis. Hvis vi skal formulere det på en lidt højstemt måde, må det være med de berømte linjer af digteren og mystikeren William Blake, der også har leveret titlen til bogen:

” To see a World in a Grain of Sand
 And a Heaven in a Wild Flower
 Hold Infinity in the palm of your hand
 And Eternity in an hour.

(Blake 1803, *Auguries of Innocence*)

Når eksemplarisk forskning fungerer, er det netop det, den kan: se verden i et sandkorn. Det handler ikke bare om at se det store i det små, f.eks. i den betydning, at også hverdagens små hændelser er vigtige meningsgivende begivenheder for os som mennesker – det er ikke det, hverken Blake eller vi er ude efter. Det er langt snarere muligheden for gennem lokale og konkrete observationer at forske i og begribe det globale og overgribende i tid og rum. Gode, lokale eksempler kan undertiden give os adgang til det globale, fordi de er kondenserede udtryk for denne. Særegne eksempler kan endog vise helt nye lag og dimensioner i det globale, som vi måske ikke tidligere havde set så klart.

Bogen er blevet til ved en anledning, som begrundet den specifikke sammensætning af fagligheder og skribenter, der er repræsenteret. Anledningen var et forløb for forskningsrettet opkvalificering af medarbejdere ved professionshøjskolen VIA University College, hvor vi (det vil sige redaktørerne af denne bog) var involveret både fagligt og organisatorisk. Dette forløb affødte naturligt en lang række spørgsmål om forskning, forskningens status i både professions- og universitetsmiljøer og om, hvordan man kan forske tæt på praksis, men alligevel med en kritisk og reflektiv tilgang. Ideen om en eksemplarisk forskning udsprang af sådanne diskussioner. Herpå fulgte tre seminarer, hvor en mindre gruppe kolleger og interesserede spærrede med os om ideen og udviklede de bidrag, der nu foreligger. I praksis er bogen endt med at indeholde bidrag fra forskere ved VIA University College, nærmere bestemt fra området for Efter- og Videreuddannelse, samt forskere fra Aalborg Universitet, nærmere bestemt Institut for Statskundskab, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Institut for Planlægning samt Institut for Læring og Filosofi. Den tværfaglige udforskning, i mellemrummet mellem det praksisnære, samfundsvidenskabelige og filosofiske, har som nævnt været en gevinst for os, og det er disse felter og deres mellemrum, denne bog bidrager til. Vi opfatter dog ikke vores arbejde som værende begrænset til kun at gælde human- og samfundsvidenskaberne, selvom det kun er sådanne, som er repræsenteret her.

Bogen er henvendt til alle, som vil reflektere over forskningsprocessen uden ukritisk at acceptere de rigide former, der lægges op til i samtiden. Det være sig videnskabelige kolleger i professions- og universitetsregi eller studerende, der skal tilrettelægge større projektarbejder. At forske med eksempler handler om relevansen af *det, der møder én* som forsker, og det kræver et blik, som kan vekselvirke mellem det lokale eksempel og den globale kontekst. Vejen til viden er i dette tilfælde kun sjældent den lige vej.

Vi skylder Kirsten Aagaard og David Mayntz fra VIA UC stor tak for at motivere og støtte vores arbejde med bogen. Også tak til forfatterne for godt og inspirerende samarbejde samt tak til Lone Pagh, Jeanette Lindholm, Inger Marie Larsen-Nielsen og Søren Gytz Olesen, der deltog

i seminarerne forud for bogens tilblivelse. Tak til Institut for Statskundskab, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Institut for Planlægning, Institut for Læring og Filosofi og VIA UC Efter- og Videreuddannelse for publiceringsstøtte. Og endelig tak til forlagsredaktør Annette Kjølby for konstruktiv sparring i processen fra ide til bog.

Aarhus og Nørresundby, marts 2016

Brian Benjamin Hansen og Jan Holm Ingemann